

NORGES HØYESTERETT

Den 14. mai 2025 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matheson, Noer og Sæther i

HR-2025-876-U, (sak nr. 25-035312SIV-HRET), sivil sak, anke over kjennelse:

Staten v/Forsvarsdepartementet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Ole Kristian Rigland

advokat Ola Øverseth Nisja
advokat Jørgen Aandal Vangsnes)

mot

NHIndustries SAS
Leonardo SpA
Airbus Helicopters Deutschland GmbH
GKN Fokker Aerospace B.V.
Airbus Helicopters SAS

(advokat Geir Gustavsson
advokat Stein Olav Hegdal)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder en videre anke over kjennelse som avgjør statens krav om bevis tilgang.
- (2) Den underliggende saken gjelder økonomisk oppgjør etter statens heving av en kontrakt om levering av 14 militære helikoptre.
- (3) Statens kontraktsmotpart for helikopterleveransen er NHIndustries SAS, heretter «NHI». De øvrige ankemotpartene er NHIs morselskaper, som har stilt garanti. Ankemotpartene vil i det følgende også bli omtalt samlet som «helikopterselskapene».
- (4) Kontrakten om kjøp av helikoptrene ble inngått i november 2001. Ved avtaleinngåelsen ble det lagt til grunn at de 14 helikoptrene av typen NH90 skulle leveres i perioden oktober 2005 til november 2008. Helikoptrene ble ikke levert i henhold til den opprinnelige planen.
- (5) Partene inngikk tilleggsavtalen SA10 i 2011 og SA24 i 2017. SA24 avgjorde sentrale uenigheter vedrørende påståtte mangler og forsinkelser og fastsatte en ny leveringsplan som innebar at alle de 14 helikoptrene skulle leveres i endelig versjon innen september 2022.
- (6) I juni 2022 hevet staten kontrakten. Hevingen ble begrunnet i forsinkelser, mangler og antesiperte kontraktsbrudd ved leveransene av helikoptrene og reservedeler/tilleggsutstyr.

Staten hevet hele kontrakten, slik at hevingen også fikk virkning for helikoptre og andre ytelser som allerede var levert.

- (7) Staten ved Forsvarsdepartementet innga 24. mai 2024 stevning med erstatningskrav mot helikopterselskapene på ca. 2,5 milliarder euro. En stor del av kravet knytter seg til merkostnader staten mener den er påført ved å måtte gå til anskaffelse av Seahawk-helikoptre som erstatning for NH90-helikoptrene. Staten anfører at kontraktens bestemmelse om ansvarsbegrensning – hvor ansvaret er begrenset til 10 prosent av kontraktsverdien – ikke kommer til anvendelse, fordi NHIs kontraktsbrudd er begått forsettlig eller grovt uaktsomt.
- (8) Helikopterselskapene mener at statens heving av kontrakten er uberettiget. Selskapene fremsatte i prosesskriv 31. mai 2024 motkrav mot staten på ca. 1,5 milliarder euro, med tillegg av renter.
- (9) Både staten og helikopterselskapene har under saksforberedelsen fremsatt omfattende krav om bevistilgang. Statens begjæring omfatter 37 grupper av dokumenter, hvorav 27 er bestridt av helikopterselskapene. Oslo tingrett avklarte i brev til partene 9. desember 2024 at den først ville ta stilling til statens krav om bevistilgang.
- (10) Oslo tingrett avsa 16. desember 2024 kjennelse, hvor helikopterselskapene ble pålagt å fremlegge nærmere angitte dokumentbevis i tråd med statens påstand – på enkelte punkter med visse spesifiseringer og endringer. Statens krav om bevistilgang ble imidlertid ikke tatt til følge for bevisanmodningene i statens påstandspunkt f, i, m, n, o, r og æ.
- (11) Både helikopterselskapene og staten anket kjennelsen.
- (12) Borgarting lagmannsrett avsa 31. januar 2025 kjennelse, hvor det ble gjort nærmere angitte endringer og presiseringer i tingrettens slutning. For øvrig ble ankene forkastet. Sakskostnader for tingretten og lagmannsretten ble ikke tilkjent.
- (13) *Staten ved Forsvarsdepartementet* har anket til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens generelle lovtolkning. Det er i anken og et etterfølgende prosesskriv i korte trekk gjort gjeldende:
- (14) Lagmannsretten har på en rekke punkter lagt til grunn at helikopterselskapenes interne rettslige vurderinger underveis i kontraktsforløpet har liten eller ingen betydning for avgjørelsesgrunnlaget i saken. Dette bygger på en uriktig generell rettslig forståelse av relevanskravet i tvisteloven § 21-7 første ledd. Det er klart at de interne rettslige vurderingene har betydning for blant annet spørsmålet om hvorvidt det foreligger grov uaktsomhet og/eller forsett fra NHIs side. Feilen har også hatt betydning for vurderingene av spesifikasjonskravet i tvisteloven § 26-6 første ledd. Feilen rammer derfor lagmannsrettens avgjørelse av punkt f, m, n, q og æ i statens begjæring om bevistilgang.
- (15) *Helikopterselskapene* har inngitt anketilsvaret og et etterfølgende prosesskriv. Det er i korte trekk gjort gjeldende:
- (16) Det er ingenting i kjennelsen som tilsier at lagmannsretten har lagt til grunn en uriktig generell rettslig forståelse av relevanskravet i tvisteloven § 21-7. Anken angriper i realiteten lagmannsrettens konkrete vurderinger av de fem aktuelle bevisanmodningene, som primært er blitt forkastet fordi de er for vidt formulert, jf. blant annet tvisteloven § 26-6 første ledd.

Lagmannsrettens subsumsjon kan imidlertid ikke overprøves av Høyesterett, jf. tvisteloven § 30-6. Det er uansett ikke noe å utsette på lagmannsrettens konklusjoner hva gjelder de fem påankende kravene om bevistilgang.

- (17) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anken er en videre anke over kjennelse. Etter tvisteloven § 30-6 er da ankeutvalgets kompetanse begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolkning.
- (18) Saken for Høyesterett gjelder lagmannsrettens generelle lovforståelse ved avgjørelsen av fem krav om bevistilgang etter tvisteloven § 26-5, jf. § 21-7 første ledd. De omstridte kravene om bevistilgang gjelder helikopterselskapenes interne rettslige vurderinger av selskapenes kontraktsposisjon vis-à-vis staten.
- (19) Ved vurderingen må det – som lagmannsretten også gjør – tas utgangspunkt i tvisteloven § 21-4, som sier at partene har plikt til å sørge for at saken blir riktig og fullstendig opplyst. Partene må gi tilgang til gjenstander – herunder dokumenter – som kan være bevis i en rettssak, med mindre beviset er omfattet av reglene om bevisforbud og bevisfritak, jf. tvisteloven § 21-5.
- (20) Forutsetningen er imidlertid at beviset er relevant, det vil si at det gjelder faktiske forhold som kan være av betydning for den avgjørelse som skal treffes, jf. tvisteloven § 21-7 første ledd. Dessuten må kravet om bevistilgang være tilstrekkelig spesifisert, jf. tvisteloven § 26-6 første ledd. Videre kan retten nekte tilgang til bevis dersom kostnadene ikke står i et rimelig forhold til tvisten og den mulige verdien av beviset, jf. tvisteloven § 26-5 tredje ledd. Om de nærmere vilkårene for bevistilgang vises det til HR-2019-997-A avsnitt 21–33. Hvis vilkårene er oppfylt, kan retten gi pålegg om bevistilgang etter tvisteloven §§ 26-5 og 26-6.
- (21) Kravene om bevistilgang i denne saken gjelder som nevnt helikopterselskapenes interne rettslige vurderinger av deres kontraktsposisjon overfor staten. Selskapenes ansvar er etter kontrakten oppad begrenset til 10 prosent av kontraktsverdien. Staten anfører at begrensningen ikke får anvendelse dersom kontraktsbruddet skyldes grov uaktsomhet eller forsett fra selskapenes side. Det er statens syn at de interne rettslige vurderingene er sentrale bevis for avgjørelsen av dette spørsmålet.
- (22) Lagmannsretten uttaler i tilknytning til statens påstandspunkt q at interne rettslige vurderinger vil ligge på grensen av hva som kan anses som bevis for faktiske forhold etter § 21-7. Standpunktet er begrunnet slik:

«Pålegget i del ii) omfatter, slik det nå er formulert, også NHI sine interne rettslige vurderinger knyttet til ansvarsspørsmålene for obsolescence som oppstår under kontrakten. Dette vil ligge på grensen av hva som kan anses som bevis for 'faktiske forhold' etter tvisteloven § 21-7 første ledd. Slike dokumenter kan som hovedregel ikke kreves fremlagt utelukkende med den begrunnelse at de inneholder opplysninger om hvilket standpunkt helikopterselskapene har inntatt, jf. eksempelvis Rt-2014-1324 avsnitt 23.»
- (23) Det utgangspunkt lagmannsretten her tar om at interne rettslige vurderinger som hovedregel ikke kan kreves fremlagt utelukkende med den begrunnelse at de inneholder opplysninger om selskapenes standpunkt, synes også å ligge til grunn for lagmannsrettens avgjørelse hva gjelder de øvrige påankede påstandspunktene f, m, n og æ.

- (24) Etter ankeutvalgets oppfatning er lagmannsrettens rettslige utgangspunkt for unyansert. I Rt-2014-1324 avsnitt 23 som det er vist til, heter det:

«Det kan ikke være tvilsomt at interne dokumenter som gjør rede for saksbehandlerens oppfatning av rettsanvendelsen, som utgangspunkt ikke vil være bevis for faktiske forhold, og at dokumenter ikke kan kreves fremlagt med den begrunnelse at de inneholder opplysninger om hvilket standpunkt departementets fagavdeling har inntatt. Spørsmålet er hvor langt dette rekker.»

- (25) Ved den konkrete gjennomgangen av de dokumenter som var aktuelle i 2014-saken, kom utvalget til at også et dokument som til dels besto av interne juridiske vurderinger måtte fremlegges. Begrunnelsen var at dokumentet inneholdt opplysninger som kunne ha relevans for vurderingen av saksøkerens anførsel om at forvaltningsorganet hadde begått saksbehandlingsfeil, se avsnitt 40–44. Avgjørelsen illustrerer dermed at dokumenter som inneholder interne rettslige vurderinger kan kreves fremlagt såfremt de kan utgjøre «bevis om faktiske forhold som kan være av betydning for den avgjørelse som skal treffes» etter tvisteloven § 21-7 første ledd. Det samme fremgår av HR-2018-931-U hvor det avslutningsvis i avsnitt 21 sies:

«At innsyn også i interne dokumenter kan ha betydning for hvilke muligheter en saksøker har til å underbygge sitt krav, illustreres av saken her, hvor det blant annet gjøres gjeldende at dokumentene vil belyse om noen har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt i forbindelse med beslutningen om å ta ut tiltale.»

- (26) Som Rt-2014-1324 avsnitt 24 viser, må relevanskravet vurderes konkret i forhold til anførselene i saken, jf. også Rt-2001-697 på side 699. Både kravet i den underliggende tvisten og anførselene om hva beviset skal belyse, må tas i betraktning. Dersom de interne rettslige vurderingene er relevante for det spørsmålet retten skal ta stilling til, kan de utgjøre bevis for faktiske forhold i saken.
- (27) Slik ankeutvalget forstår lagmannsrettens avgjørelse, har den på samtlige av de påankede påstandspunktene bygget på et mer kategorisk utgangspunkt med hensyn til relevansen av interne rettslige vurderinger under tvisteloven § 21-7 først ledd enn dette. Avgjørelsen av de påankende påstandspunktene bygger i så måte ikke på en riktig rettsoppfatning og må derfor oppheves.
- (28) Ankeutvalget har med dette ikke tatt stilling til om relevanskravet og kravet til spesifikasjon mv. er oppfylt for de enkelte kravenes vedkommende. Dette ligger utenfor utvalgets kompetanse, jf. tvisteloven § 30-6.
- (29) Staten har nådd fram med sin anke og har krevd sakskostnader med 50 258 kroner inklusiv merverdiavgift. Kravet tas til følge. I tillegg kommer rettsgebyret på 7 884 kroner.
- (30) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens kjennelse oppheves for så vidt gjelder avgjørelsen av punkt f, m, n, q og æ i statens begjæring om bevistilgang.

I sakskostnader for Høyesterett betaler NHIndustries SAS, Leonardo SpA, Airbus Helicopters Deutschland GmbH, GKN Fokker Aerospace B.V. og Airbus Helicopters SAS – én for alle og alle for én – til staten ved Forsvarsdepartementet 58 142 – femtiåttetusenettthundreogførtito – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av kjennelsen.

Ragnhild Noer
(sign.)

Wilhelm Matheson
(sign.)

Knut Erik Sæther
(sign.)